

विसवत् त्रि० विस+चतुरव्यां सवत् सवत् नः । सृणाव
युक्तादौ स्त्रिषां ङीप् ।

विसवत्सर्ग पु० न० विसाख्ये नेत्रवर्त्तगतरोगभेदे उच्यते ।

“गूढं यद्वर्त्तं बहुभिः सुखैश्चिह्नैः समन्वितम् ।
विसमन्तजिह्व दत्त विसवत्सर्ग इति तन्मतम् ।

विसिनी स्त्री विस+पुष्करा० इति । १पक्षिन्याम् अमरः ।

२सृणावादिभ्युक्तं देये शतसुसुदये च । [पादी ।

विसिल त्रि० विस+चतुरव्यां कात्या० इति । सृणावसमी-
वीभत्स त्रि० विस+निन्दायां स्त्राये सन् कर्मणि चञ् । १पापि-

त्रि० जुगुप्सिते, शृणाविविधे च इति तौ त्रि० मेदि० ।

५नाद्यादौ प्रसिद्धे जुगुप्साख्यादिभावके रसभेदे, पु० अमरः
तद्रूपविधे इवित्तमांसादौ त्रि० । “शृङ्गारहास्यकण-

रोद्रवीरभयानकाः । वीभत्सोऽङ्गुत इत्यदौ रसाः शान्त-
स्तथा मतः” रसादुद्दिष्ट्य सा० द० चिन्तितो यथा “जुगुप्सा-

ख्यादिभावस्तु वीभत्सः- कथ्यते रसः । नीवर्णो महा-
कान्तेवतोऽयमुदाहृतः । दर्शनमांसपिशितमेदांश्चालम्बने

मतम् । तत्रैव कनिषाताद्युद्धोपनसदाहृतम् । निर्वान-
नाम्बलननेत्रमूत्रोचनादयः । अतुभावास्तत्र मतास्तथा

स्युर्ध्वमिचारिणः । मोहापहरादिरोग । व्याभिच मर-
णादयः” तन्निर्दिष्टः । ७अर्जुने पु० मेदि० ।

वीभत्स पु० विस+निन्दने स्त्राये सन् च । १अर्जुने । भा०

वि० ४४अ० अस्त्रनिर्दिष्टिष्व अन्यवोक्ता यथा

“न कुर्वी” कर्म वीभत्सं युध्यमानः कथञ्चन । तेन देवम-
न्त्र्येषु वीभत्सरिति विवृणुः । वीभत्सरिति भदि कल्याणे

सुखे चेतस्य सति इत्यम्” नीलक० । तत्र पृष्ठोऽदौ-
ऽभावो न बोधय । अन्ये तु वीभत्सकर्मरहितत्वात् वि-

रोधिवृत्तयथा तन्निन्दनकारित्वाद्वा तत्तात्पर्यत्वाद्वा ।

बुक्क त्रि० बुक्क-चच् पृष्ठोऽपधालोपः । भवणशब्दकारके ततः
पेय्या० चतुरव्याम् इति । बुक्किन् भवणशब्दकारकस-

मीपादौ त्रि० ।

बुक्क बुक्क, रादिशब्दे कथने च वा चु० उभ० पक्षे स्त्रा० पर० चक-
सेट् । बुक्कयति ते बुक्कित्त्वात् बुक्कत् त इति अर्बुक्त्

अर्बुकीत् । “कथने चुरा० कश्चादिशब्दे तु स्त्रा० रमाणायः ।
बुक्क न० बुक्क-चच् । १हृदयस्य मांसपिण्डे २अपमाने ३हृदये

च अमरः अथ स्त्रीत्वमपि स्त्रीत्वे टाप् नो० ङीप् वा ।

“वृक्षाणां तदुत्तिग्गते प्रोदराक्येन राणा” उच्यते ।

४व्यागे पु० (योका) त्रिका० ५समने च पु० ६शोषिते भरत

स्त्री टाप् । ५पी० बुक्क-चच् अपि हृदये ।

बुक्क न० बुक्क-मावे स्युट् । भवणे बुक्करादिशब्दे

बुक्कन् पु० बुक्क-कनिन् । बुक्कशब्दाद्ये भरतः ।

बुक्कस पु० स्त्री० बुक्क-चच् पृष्ठोदरादि । चण्डावे हेमचन्द्र । [सुश्रुतः ।

बुक्काग्रमांस न० इति । हृदयस्य मांसपिण्डाकारे अपमाने राय-
वृक्कार पु० बुक्कं भवणशब्दकति क-चच् । विंशध्वनौ हारा०

बुट् चिंसायां चुरा० उभ० पक्षे स्त्रा० पर० चक० सेट् । बोटयति

ते । बोटयति । अर्बुक्कत्-त । अर्बुकीत् । [बुबुक्क

बुड् व्यागे संवरणे च तु० कृटा० चक० सेट् । बुड्ति अर्बुकीत्

बुड्दिल पु० तुदा० बुड्-चच् । अन्तराङ्गापत्ये राजभेदे स्त्रा०

उ० ५।१०।१ । [अर्बुक्क-अर्बुकीत् अर्बुकिट् । उदिक्कत् सेट् ।

बुट् निशामने (यातोचने) स्त्रा० उ० चक० सेट् । बोटयति ते । इति

बुड् पु० बुड् क्त । १भनयतोऽवतारभेदे येन नेदतृकर्मणोर्निन्दा-

कता । २जानरिते, श्चातवति च त्रि० ३अपिण्डे पु० मेदि० ।

बुड् विष्णोः अर्बुविश्ववतारमध्ये एकविंशेऽतारो

यचोक्तः “ततः कसौ संप्रकृते सन्तोऽहं चरदिषाम् ।

बुड् नान्ताऽङ्गनसुतः कोकटेषु भविष्यति” भाग० १ स्क० ।

बुड्नेन प्रोक्तम् अथ तद्वेति अथ । बौद्धप्रोक्तयास्ते तद-

भिन्ने च त्रि० । तद्दर्शनभेदतन्त्रादिभिरुद्दिष्टं बुड्-चच्-दर्शितं

यथा “अत्र बौद्धरमिधीयते यद्भयप्रायि अविनाभावो दुर्बोध

इति तद्व्याधयेः तादात्म्यतदुत्पत्तिभ्यामविनाभावस्य सु-

ज्ञानत्वात् । तदुक्तम् “कार्यकारणमावाहा स्वभावाद् वा

नियामकात् । अविनाभावनिवयो दर्शनात्तदर्थनादिति”

अन्वयव्यतिरेकावविनाभावनिश्चायकाविति । ननु पक्षे सा-

ध्यसाधनयोरव्यभिचारो दूरवधारणो भवेत्, भविष्यति,

भूते अतुल्यभयमाने च व्यभिचारबहुधावा अतिवार-

णात् । ननु तत्राविवक्ष्यते तावदेऽपि मते व्यभि-

चारशङ्का दुष्परिहरेति चेत् सैव बोधः विनापि

कारण कार्यस्य तदुत्पत्तिमित्येव विधायाः शङ्काया

व्याघातावधिकतया निवृत्तत्वात् । तदेव द्वायङ्गुते यच्चि-

न्नाशङ्क्यमाने व्याघातादयो नाप्यतरेषुः तदुक्तम् ।

“व्याघातावपिराशङ्केति” तन्वात् तदुत्पत्तिनिश्चयेन अवि-

नाभावो निश्चीयते तदुत्पत्तिनिश्चयस्य कार्यहेत्योः प्रत्ययो-

पलम्बानुपलम्बपञ्चकनिवृत्त्यनः । कार्यस्योत्पत्तेः प्रागनु-

पलम्बः १कारणोपलम्ब २सत्य, पलम्बः ३उपलम्बस्य पश्चात्

कारणात्पलम्बाद् ४अतुल्यपलम्ब इति पञ्चकारणव्याघातपल-

ध्वनयोः कार्यकारणभावो निश्चीयते । तथा तादात्म्यनि-

श्चयेनाविनाभावो निश्चीयते यदि शिंशपा हस्तत्वमिति पतेत्

आत्मानमेव ज्ञादिति विपक्षे बाधकप्रसङ्गः (अग्रहते